

Teoria rozbitej szyby znalazła potwierdzenie w czasie londyńskich zamieszek

Autor tekstu: **Ed Yong**

Tłumaczenie: **Andrzej Szwatoński**

Wczoraj
widziałem jak setki
londyńczyków
wyległo na ulice
z heroicznym
zamiarem
posprzątania
bałaganu
spowodowanego
poprzedniej nocy
przez demonstrantów
i zwyczajnych
rabusiów.
Obserwując tłumy
wychodzące
z pociągów ze
sprzętem do
sprzątania w dłoniach

i maszerujące wzdłuż ulic z miotłami uniesionymi wysoko w górę, odczuwałem tak rzadką dumę z mojego miasta.

Operacja sprzątania była wspaniałym posunięciem — pozytywną wiadomością pośród przygnębiającego tygodnia i szansą na odzyskanie utraconego poczucia wspólnoty dla nękanej problemami stolicy. Jednak sam akt sprzątania zniszczeń z poprzedniego dnia także był istotny. Aby wyjaśnić dlaczego, przytoczę fragment tekstu sprzed kilku lat mówiący o holenderskim badaniu, które wykazało, że przejawy nieporządku przyczyniają się tylko do jeszcze większego bałaganu. Dla jasności, nie jest to w żadnym wypadku próba wytłumaczenia psychologii zamieszek, a jedynie prosta sugestia, że operacja sprzątania była mądrym posunięciem.

*****

Wyobraźmy sobie spacer po dzielnicy wysmarowanej graffiti, pełnej walających się śmieci i wózków sklepowych. Czy problemy te powinny być rozwiązane, czy w świetle poważniejszych przestępstw mogą zostać zignorowane jako mało ważne? Najnowsze badania przekonują, że pierwsza odpowiedź jest poprawna — nawet najbardziej błahe występki mogą się rozprzestrzeniać i rosnać w niekontrolowany sposób, ponieważ sama ich widoczność pobudza podobne zachowania. Po serii oszałamiających eksperymentów, Kees Keizer i jego współpracownicy z University of Groningen wykazali, że nieporządek przyczynia się do jeszcze większego nieporządku. Na przykład zwyczajne graffiti może podwajać liczbę osób, którzy śmiecią i kradną.

Badania Holendrów dostarczają mocnych argumentów na rzecz kontrowersyjnej [Teorii rozbitej szyby](http://en.wikipedia.org/wiki/Fixing_Broken_Windows) (http://en.wikipedia.org/wiki/Fixing_Broken_Windows), która mówi, że oznaki drobnych przestępstw, takich jak wybite okna, wywołują jeszcze więcej zachowań przestępczych. Wynika z tego, że eliminowanie niewielkich problemów może zapobiegać powstawaniu większych, które prowadzą do stopniowego podupadania całej dzielnicy. Teoria ta została po raz pierwszy ogłoszona w artykule z 1982 roku, ale szybko stała się podstawą dla wielu polityk społecznych.

Stała się inspiracją dla Kampanii podniesienia jakości życia, kiedy burmistrzem Nowego Jorku był Rudy Guiliani, która koncentrowała uwagę na banalnych sprawach, takich jak usuwanie graffiti, naprawianie szkód spowodowanych przez wandalów oraz zmiatanie ulic. Kampania zdawała się przynosić efekty, co motywowało kolejne miasta do wypróbowania tej samej taktyki. Jednak mimo popularności Teoria rozbitej szyby nadal budzi spory; na jej poparcie brakuje twardych dowodów, nie sprzyjają jej niejasne definicje „nieporządku”, a krytycy kwestionują jej znaczenie przy obniżaniu przestępczości w Nowym Jorku. Wątpliwości są poważne zwłaszcza, że teoria ta ma zasadnicze znaczenie dla działań profilaktycznych, dlatego Keiser chciał rozwiązać je raz na zawsze.

Aby to osiągnąć, zajął się ulicami Groningen — obserwował jak niczego nieświadomi przechodnie reagują w codziennych sytuacjach na przejawy nieporządku. Zasadnicze pytanie

brzmiało: czy ludzie wobec niewłaściwego postępowania sami będą zachowywać się w podobny sposób?

Obserwacje zaczął w jednym z zaułków w lokalnej dzielnicy handlowej, gdzie powszechnie zatrzymywali się rowerzyści oraz gdzie dobrze widoczne czerwone znaki przestrzegaly przed malowaniem graffiti. Zaczął przyczepiać ulotki reklamowe fikcyjnego sklepu z odzieżą sportową do kierownic zaparkowanych rowerów, a potem obserwował, co robią ludzie, kiedy wracają do swoich pojazdów. W normalnych warunkach (zdjęcie po lewej stronie) większość ludzi zabierała ulotki ze sobą, a tylko 33 % wyrzuciło je na ziemię. Jednak wszystko uległo zmianie, kiedy Keiser pomalował ścianę graffiti (zdjęcie po prawej stronie). Przy tej pozornie nieznacznej różnicy liczba śmiejących podwoiła się, 69 % osób pozbywało się swoich ulotek wyrzucając je na ulicę.

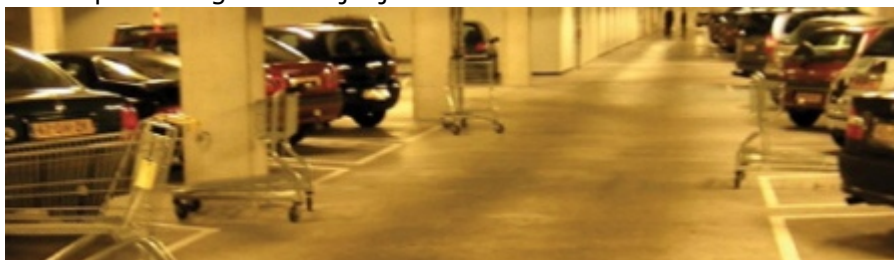

Keiser wyjaśnia takie zachowanie terminem „[norm społecznych](http://en.wikipedia.org/wiki/Norm_(sociology))” (http://en.wikipedia.org/wiki/Norm_(sociology)) — są to zasady, które oddzielają zachowania właściwe od niewłaściwych. Problemy zaczynają się pojawiać, kiedy nasz pogląd na to, co dopuszczalne (w tym przypadku graffiti) przestaje wchodzić w relację z naszym postrzeganiem oczekiwań społecznych (które uosabia znak „zakazu malowania graffiti”). Nie ma pełnej akceptacji dla graffiti, ale pomalowane mury stanowią sygnał, że jest to coś powszechnego, a więc w jakimś stopniu dopuszczalnego. Keiser nazywa to efektem Cialdiniego.

Aby sprawdzić, jak szeroki zasięg ma to zjawisko, Keiser postawił tymczasową zaporę przed wjazdem na parking. Przymocował do niej dwa znaki, jeden zakazujący ludziom trzymania na parkingu rowerów, a drugi zakazujący wjazdu i proszący ludzi o używanie okężnej drogi. Kiedy umieścił cztery rowery metr obok, tylko 27% ludzi nie podporządkowało się znakowi objazdu i próbowało przecisnąć się przez lukę w zaporze. Ale kiedy rowery zostały zamknięte wewnątrz parkingu, co stanowiło rażące zlekceważenie pierwszego znaku, 82% osób zignorowało także znak objazdu. Jeśli jedna zasada została złamana, kolejne czeka podobny los.

Trzecie badanie, powiązane z pozostałymi, miało miejsce na parkingu supermarketu, na którym wyraźnie widoczne nalepki prosiły kupujących, aby odstawiali swoje wózki do głównego budynku. Keiser włożył za wycieraczki samochodów te same ulotki reklamowe, którymi posłużył się w pierwszym badaniu. Jeśli w garażu było czysto, ledwie 30% kupujących wyrzucało tam ulotki na ziemię, ale kiedy cztery wózki sklepowe stały obok pozostawione same sobie, 58% klientów postępowało podobnie. Ponownie, kiedy ludzie zobaczyli, że jedna zasada została złamana, czuli się mniej zobligowani do przestrzegania kolejnej.

Razem wszystkie trzy eksperymenty pokazują, że przejawy lekceważenia zasad mogą wywierać wpływ na powszechnie akceptowane zachowania („nie śmieć”) równie dobrze jak konkretne prośby z trzeciego badania („nie wjeżdżaj” czy „zwróć wózek”).

Oznaki nieporządku nie muszą być nawet widoczne, aby wywierać wpływ — wystarczy, że będą słyszalne. Większość ludzi w Holandii wie, że odpalanie sztucznych ogni przed sylwestrem jest

nielegalne i pociąga za sobą niewielką grzywnę. Keiser odkrył, że może skłonić ludzi do śmiecenia, dając im słyszalny dowód, że prawo to zostało świadomie złamane. Kolejny raz przykleił ulotki do rowerów zaparkowanych w pobliżu dworca kolejowego. W normalnych warunkach 52% rowerzystów zaśmiecało okolice dworca, ale kiedy usłyszeli oni jak Keiser odpala w pobliżu fajerwerki, liczba śmiejących wzrosła do 80%.

W czasie ostatniego i najbardziej dramatycznego eksperymentu Keiser wykazał, że nawet zwyczajne graffiti może zrobić z ludzi złodziei. W otworze w skrzynce na listy zablokował kopertę; w jej przezroczystym okienku widniała informacja o 5 euro. Jeśli skrzynka i jej okolice były czyste, tylko 13% przechodniów kradło taką kopertę. Jeżeli skrzynka była pokryta graffiti, albo jeśli okolica była zaśmiecona, liczba złodziei uległa podwojeniu, odpowiednio do 27% i 25%.

Według Keisera jest mało prawdopodobne, aby ludzie na widok śmieci i graffiti dochodzili do wniosku, że są bezkarni, bo policji jest mało — oczywiście śmieci są na ogół tolerowane przez policję w Groningen. Uważa on, że jedno wykroczenie zachęca do następnego. Nie chodzi o prosty proces naśladowania — śmiecenie nie zachęca tylko do śmiecenia. Według hipotezy Keisera, widząc jak jedna norma społeczna ulega złamaniu łatwiej jest ignorować kolejne — osłabiona zostaje nasza determinacja postępowania właściwie i wzmocniona pokusa działania egoistycznego.

W sumie, zestaw eksperymentów przeprowadzonych w realnych miejscach, dostarcza silnego dowodu na to, że Teoria rozbitej szyby jest zasadna, a wszystkie wyniki Keisera były statystycznie znaczące. Drobnny przejaw nieporządku naprawdę może sprowadzić ludzi z prostej i wąskiej ścieżki praworządności na manowce. Informacja dla policji i decydentów jest jasna, ale trudna do zaakceptowania — warto poświęcać czas małym i pozornie błahym interwencjom, aby zapobiegać rozprzestrzenianiu i nasilaniu się nieporządku.

Źródło: Keiser, K., Lindenbergh, S., & Steg, L. (2008). The Spreading of Disorder *Science*, 322 (5908), 1681-1685 DOI: [10.1126/science.1161405](https://doi.org/10.1126/science.1161405)

[Tekst oryginału](http://blogs.discovermagazine.com/notrocketscience/2011/08/10/the-spread-of-disorder-a-repos-t-in-wake-of-londons-riot-clean-up/) (<http://blogs.discovermagazine.com/notrocketscience/2011/08/10/the-spread-of-disorder-a-repos-t-in-wake-of-londons-riot-clean-up/>).

Not Exatly Rocket Science/Discover, 10 sierpnia 2011

Ed Yong

Mieszka w Londynie i pracuje w Cancer Research UK. Jego blog „Not Exactly Rocket Science” jest próbą zainteresowania nauką szerszej rzeszy czytelników poprzez unikanie żargonu i przystępną prezentację.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 13-08-2011)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2126) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,2126>)

Contents Copyright © 2000-2011 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2011 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki prezentuje.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl